

УДК 378

Інноваційні парадигми, концепції, моделі сталого розвитку університету

Дмитро Мазоренко,
кандидат технічних наук, професор,
член-кореспондент НААНУ,

Леонід Тищенко,
доктор технічних наук, професор,
член-кореспондент НААНУ,

Віктор Жила,
кандидат технічних наук, доцент,

Іван Гришин,
кандидат технічних наук, професор,

Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

Гталий розвиток університету не можливий без інноваційного моделювання, без парадигм, концепцій вдосконалення Програми його діяльності (рис. 1) [1–3].

Програма сталого розвитку Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка на 2011–2015 рр. (до 85-річчя заснування) базується на Програмі сталого розвитку університету (до

80-річчя заснування) та є її модифікованим продовженням. Завдяки реалізації структурованої організаційно-підготовчої роботи, плану заходів попередньої Програми університет посідав провідні місця в щорічних підсумкових рейтингах 23 ВНЗ III–IV рівнів акредитації Міністерства аграрної політики та продовольства України: 2003 — 6 місце; 2004 — 6 місце; 2005 — 4 місце; 2006 — 7 місце; 2007 — 4 місце; 2008, 2009, 2010, 2011 рр. — 2 місце.

За даними ТОП-200 серед 200 кращих ВНЗ України університет посідає 63 місце, 2 місце серед аграрних ВНЗ, 6 місце — серед усіх харківських ВНЗ і 4 місце серед 12 технічних харківських ВНЗ.

Програма направлена на реалізацію державної освітянсько-аграрної політики: Закону України «Про вищу освіту»; Закону України «Про інноваційну діяльність»; Державної цільової науково-технічної та соціальної програми «Наука в університетах» на 2008–2012 роки, затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України № 1155 від 19.09.2007.; Концепції реформ і розвитку аграрної освіти та науки в Україні, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України № 279-р від 06.04.2011; Державної цільової програми формування кадрового потенціалу в сільськогосподарському виробництві на 2010–2015 рр.; Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 р., затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України № 1158 від 19.09.2007; Стратегії сталого розвитку Харківської області до 2020 р., затверд-

женої Постановою Харківської обласної Ради № 27-VI від 23.12.2010 та проголошеної Радою ЮНЕСКО на 166 сесії у квітні 2003р. «Десятиліття освіти для сталого розвитку», починаючи з 1 січня 2005 року.

Метою Програми є перехід на більш високий рівень ефективності діючої університетської інноваційної системи сталого розвитку, реалізація Місії та Політики, забезпечення відповідності діяльності Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка вимогам міжнародних стандартів якості серії ISO 9000 протягом 2011–2015 рр. [4].

Місія ХНТУСГ — просвітництво; визначення і формування сфер нових знань; генерація соціально і суспільно значимих ініціатив, заходів; пошук і реалізація інтеграційних форм інноваційної діяльності аграрної освіти, науки і виробництва; виховання успішної, конкурентоздатної, національно свідомої, духовно збагаченої особистості; забезпечення високопрофесійною освітою протягом життя громадян України та іноземців; розвиток

Рис. 1

академічної мобільності студентства та викладачів; утвердження провідного місця університету в світовому освітянському просторі.

Політика ХНТУСГ — забезпечення успішності університету як самоорганізуючого, самовдосконалюючого, автономного освітянсько-науково-виробничого комплексу III тисячоліття:

Лідерство

— міцні позиції та постійне створення конкурентних переваг щодо надання освітніх послуг та наукових розробок;

— провідне місце в освітянському просторі та в розвитку потенціалу і можливостей для самореалізації студентів і співробітників;

— лідируюче положення в підготовці фахівців — професіоналів світового рівня;

— першість серед ВНЗ за якістю підготовки фахівців, обсягами виконання наукових досліджень та використання результатів у навчальному процесі;

— бачення майбутнього та створення можливостей зростання кожного дня;

— на вершину досконалості через дух творчості та інноваційності;

— відповідальність та роль керівництва;

— системний аналіз та перегляд Місії, Бачення, корпоративної культури;

— культивування атмосфери ділової досконалості.

Орієнтація на споживача

— підготовка за потребами споживачів висококваліфікованих фахівців, конкурентоздатних на ринку праці;

— формування гармонійно розвинутих особистостей нового покоління — лідерів, здатних сприймати та використовувати в своїй діяльності сучасні досягнення на користь споживачів;

— націленість на випереджаюче задоволення очікувань споживачів;

— здатність випускників впливати на інноваційний розвиток держави.

Залучення працівників і студентів

— мотивація колективу до ефективної праці;

— стимулювання до розвитку та самовдосконалення;

— створення команди односторонніх, націлених на результат;

— сприяння розвитку студентського самоврядування.

Системний підхід

— інтеграція освіти, науки та виробництва;

— взаємопов'язана критеріальність системного аналізу процесів та діяльності;

— розробка та прийняття рішень на основі самоаналізу, бенчмаркінгу, наукових досліджень та вивчення потреб усіх зацікавлених сторін.

Якість

— орієнтація на стандарти якості за-втрашнього дня;

— якість — норма нашої діяльності, знаємо як — робимо якісно;

— чітка особиста відповідальність;

— зацікавленість один в одному;

— дотримання високих етичних стандартів, повага до наших споживачів, партнерів, співробітників як унікальних особистостей з індивідуальними потребами та прагненнями.

Процесний підхід

— реалізація Місії, Політики і Стратегії через мережу взаємопов'язаних процесів, направлених на створення додаткових цінностей для споживачів та інших зацікавлених сторін;

— прозорість діяльності у всьому;

— другорядних процесів немає — всі процеси рівнозначні.

Постійне удосконалення

— співробітники є джерелами ідей та генераторами дій, направлених на постійне вдосконалення всіх процесів діяльності з метою підвищення якості освітніх послуг та наукових розробок;

— креативність, використання інноваційних ідей — джерело успіху.

Основним інструментом ефективності управління діяльністю ХНТУСГ є система менеджменту якості, що базується на філософії TQM (Total Quality Management) і відповідає вимогам міжнародних стандартів серії ISO 9000.

Інтеграційною моделлю нормативно-правового і духовного забезпечення

сталого розвитку університету на 2011-2015 рр. є поєднання ініційованих заходів за Великим Проектом «Григорій Сковорода — 300», положень Законів «Про вищу освіту», «Про інноваційну діяльність» та ін. із заходами Програми ХНТУСГ (рис. 2).

Основні напрямки реалізації Програми

- підвищення ефективності університетської системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців для агропромислового виробництва, орієнтація навчального процесу на кінцевий результат: знання, уміння та навички, світогляд випускників — мають відповідати основним критеріям сталого розвитку суспільства, новим економічним умовам, застосовуватися та використовуватися на користь держави з обов'язковим збереженням довкілля та надавати можливість швидко адаптуватися і ефективно працювати в міжнародному конкурентному середовищі;
- покращення освітньої діяльності забезпечення випереджаючої функції освіти, впровадження інноваційних технологій навчання, подальше зрос-

тання якісної складової науково-педагогічного персоналу та професійної підготовки управлінської еліти АПВ;

- забезпечення успішності як цілого колективу, так і кожного його представника шляхом створення найсприятливіших умов для заохочення, активізації, розвитку особистості, структурного підрозділу, університету з метою досягнення кращих результатів в роботі;
- забезпечення конкурентоспроможності випускників ХНТУСГ в умовах інтеграції України в світовий економічний простір за оціночними критеріями підготовки — працевлаштування за фахом, успішність і задоволеність роботою та її оплатою;
- удосконалення форм і методів проведення наукових досліджень за визначеними пріоритетними напрямками, поглиблення взаємозв'язку наукової діяльності з навчальним процесом, впровадження наукового та інноваційного забезпечення АПВ, нових дієвих організаційно-правових і фінансових форм інтеграції аграрної освіти, науки, виробництва;

Рис. 2

- формування свідомої національно-громадянської позиції лідерів-організаторів пореформованого АПВ шляхом розробки, удосконалення та застосування нових дієвих форм і методів виховної діяльності, активізації студентського самоврядування;
  - розширення міжнародного співробітництва з провідними університетами світу, сільськогосподарськими виробничими структурами, асоціаціями, спілками на основі традиційних і нових інтеграційних привабливих форм спільної діяльності для забезпечення постійного професійного зростання професорсько-викладацького складу та студентства.
- Основні завдання реалізації Програми:**
- сформувати нову, адекватну до сучасних світових і вітчизняних ринкових умов, конкурентоспроможну, багаторівневу, структурну, самовдосконалюючу модель ХНТУСГ як успішного національного університету, як національного освітянсько-наукового Центру з генерації, розробки та впровадження найсучасніших, новітніх навчальних, наукових, виробничих технологій;
  - модернізувати університетську систему підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців на якісно новий, інтенсивний рівень з більш широким застосуванням комп'ютерних технологій, мульти-

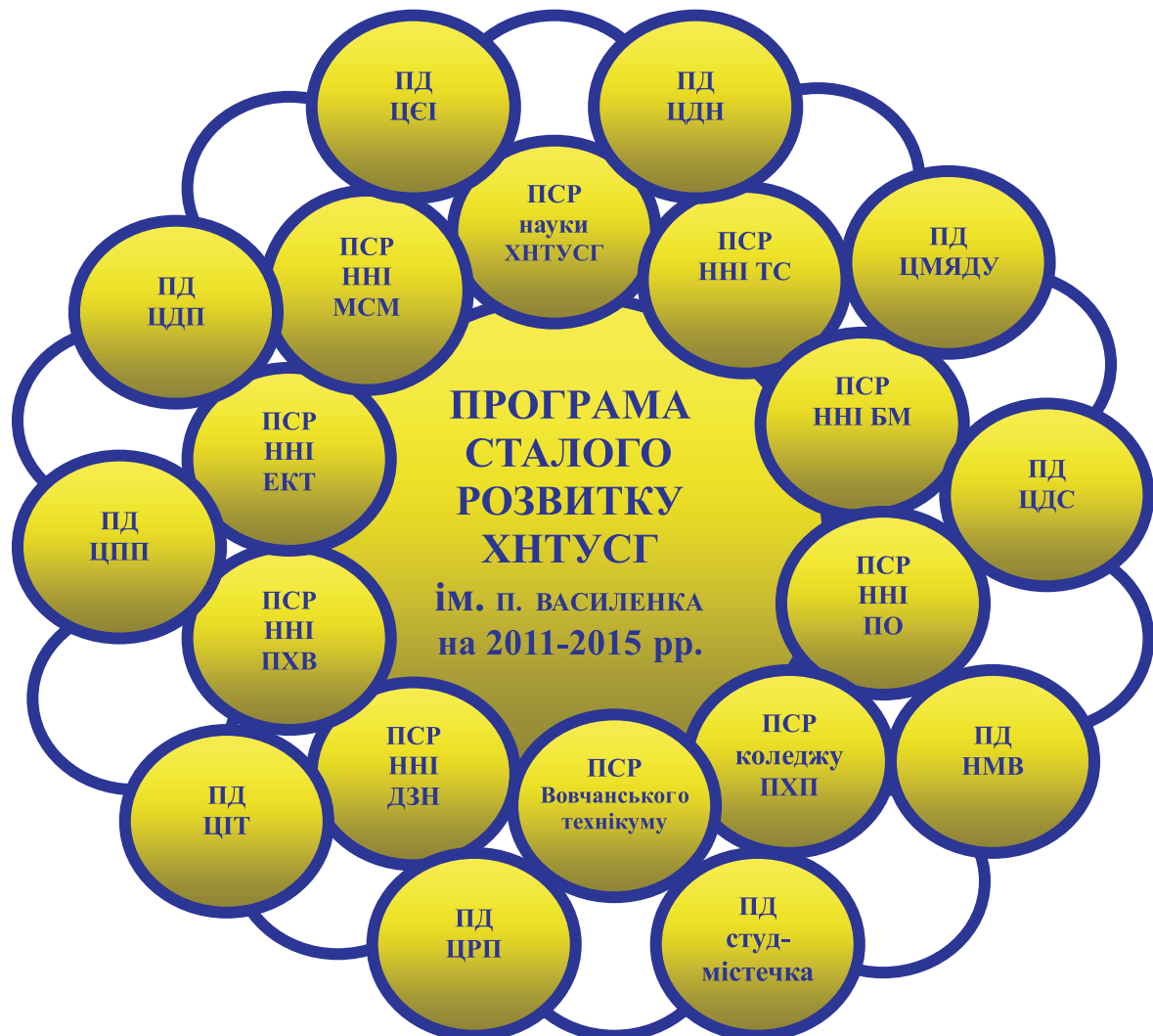

Рис. 3

Рис. 4

- медійним супроводженням згідно вимог Болонського процесу;
- інтенсифікувати та суттєво збільшити обсяги госпдоговорних науково-дослідних проектно-конструкторських робіт за замовленнями виробництва, які матимуть на нього вагомий вплив і будуть сучасними та актуальними;
- завершити впровадження елементів дистанційного навчання з подальшим і постійним його вдосконаленням;
- завершити впровадження АСУ університетом для своєчасного моніторингу, аналізу показників діяльності і здійснення коригуючих заходів;
- розробити і реалізувати комплекс організаційних заходів по забезпеченню провідного рейтингу ХНТУСГ серед ВНЗ III–IV рівня акредитації Міністерства аграрної політики та продовольства, Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України як автономної, самоорганізуючої освітянської структури III тисячоліття.
- Вирішенню поставлених завдань бу-

- дуть сприяти уже діючі Програми сталого розвитку і діяльності підрозділів (рис. 3) і структурована підготовчо-організаційна робота ректорату (рис. 4).
- Впровадження плану організаційних заходів забезпечить досягнення європейських показників індикаторів сталого розвитку, пов'язаних з освітою, провідну роль ХНТУСГ у сфері технічної політики АПВ і сталий розвиток університету до 85-річчя його заснування (рис. 5).

ПСР — програма сталого розвитку
ПД — програма діяльності
ЦЄІ — Центр європейської інтеграції
ЦДП — Центр довузівської підготовки
ЦПП — Центр працевлаштування і практик
ЦІТ — Центр інформаційних технологій
ЦРП — Центр робітничих професій
НМВ — науково-методичний відділ
ЦДС — Центр дорадчої служби
ЦМЯДУ — Центр менеджменту якості діяльності університету
ЦДН — Центр дистанційного навчання

Рис. 5

ПРОГРАМА сталого розвитку ХНТУСГ ім. П. Василенка на 2011–2015 рр.

ДЕВІЗ — забезпечення успішності та утвердження провідного місця ХНТУСГ в світовому освітянському просторі як самовдосконалюючого, автономного освітянсько-науково-виробничого комплексу III тисячоліття.

Методологічною основою концепції випереджаючої функції освіти є теорія пізнання та відображення, згідно з якою ще з 1990 р. університет вперше в Україні ініціював, впровадив реформацію інженерної освіти в аграрному ВНЗ. На підставі встановлених закономірностей накопичення, використання та передачі знань у вигляді кругообігу, етапів теорії відображення (живого сприйняття досвіду інженерної підготовки, абстрактного мислення, повернення до практики на рівні абстрактного мислення та на інно-

ваційному рівні) реалізуються ступені підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційних, наукових рівнів: молодший спеціаліст, бакалавр, спеціаліст, магістр, кандидат (доктор філософії) і доктор наук (рис. 6) [5].

Концептуальними аспектами підвищення ефективності навчально-просвітницької діяльності є:

- інтегрований і комплексний підхід до підвищення ефективності складових підготовки фахівця (професійної, національно-громадянської, культурної, фізичної підготовки як лідера, адаптації до життя, вміння вчитися), до модифікації навчального процесу;
- практична і теоретична підготовка з застосуванням інноваційних заходів (науковість, дорадницька функція,

- міжнародна освітянська і наукова інтеграція, прогноз перспектив);
- дієвість організаційних заходів (виконання законів, державних стандартів освіти; цілеспрямованість пошуку, розробки і впровадження новацій у навчально-виховний процес; мотивація і активізація участі викладачів і студентів);
- саморозвиток, самоуправління, випереджаюча функція освіти в питаннях сталого розвитку університету, суспільства, держави.

На сьогоднішній день в університеті в основу формування освіченої особистості поставлена людина, якій потрібні знання для організації свого життя, життя своєї

родини, життя суспільства, держави, згідно із законами цивілізованих країн світу, з пріоритетом загальнолюдських цінностей (рис. 7).

За інноваційну модель сталого розвитку університету за видами діяльності ректорат застосовує технічну модель, яка дозволяє систематизувати і концентрувати організаційну роботу. Такою моделлю стала відома модель енергетичних, а можна сказати, і акредитаційних, рейтингових, інноваційних рівнів (рис.8), які можна розглядати як коло (на площині), як кулю (в просторі). Перехід від одного рівня до другого пов'язаний з виконанням роботи щодо досягнення встановлених акредитаційних, рейтингових, інноваційних рівнів.

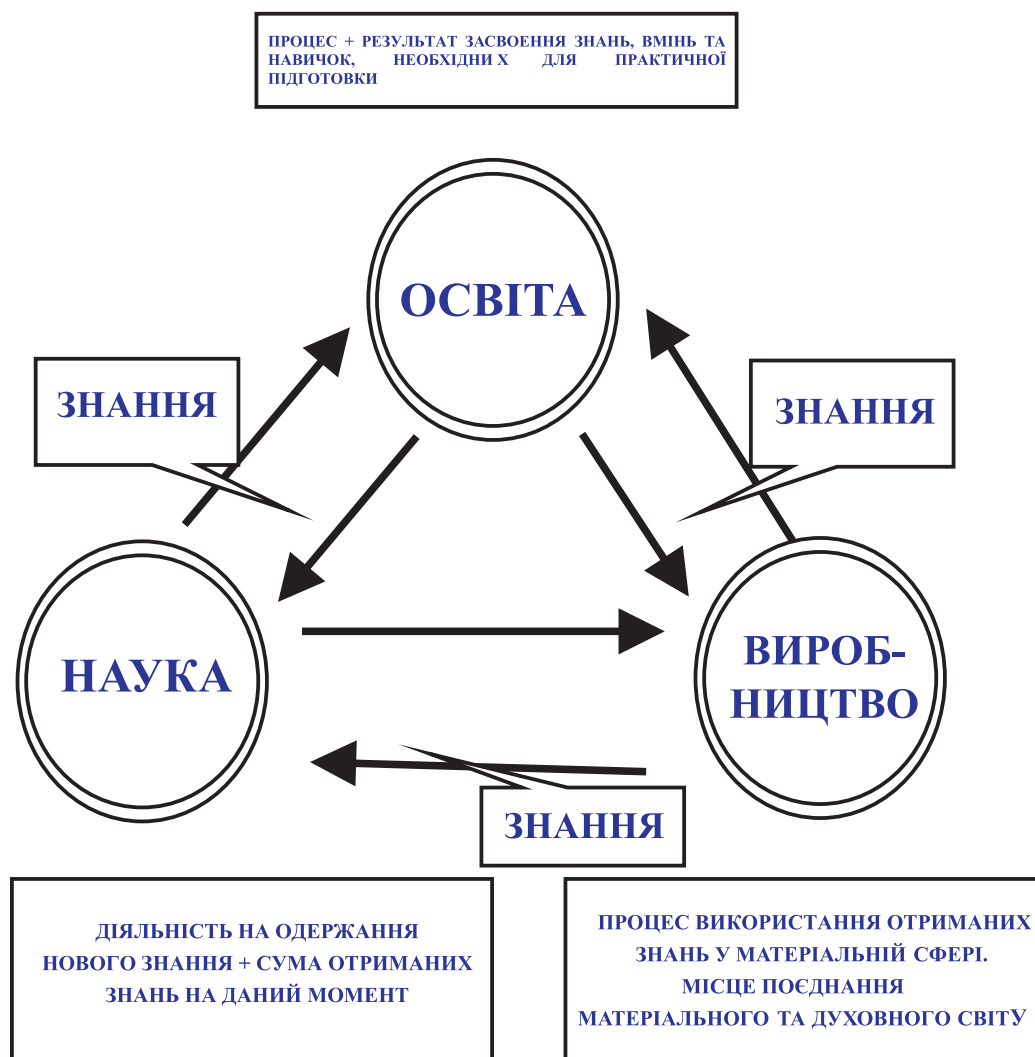

Рис. 6

Випереджаюча функція освіти

Рис. 7

АКРЕДИТАЦІЙНІ, РЕЙТИНГОВІ, ІННОВАЦІЙНІ РІВНІ

ЗАКОНИ
«Про вищу освіту», «Про інноваційну діяльність»

Коло (на площині), як куля (в просторі). Учасники досягнення рівнів: студенти, викладачі, кафедри, коледж, технікум, навчально-наукові інститути, науково-дослідний технологічний інститут, навчальний центр, університет

Рис. 8

Таким чином формується поле акредитаційної, рейтингової, інноваційної відповідності ВНЗ у вигляді концентричних кіл. Систематизація і концентрація

основних, взаємопов'язаних складових освітянської діяльності відбувається за радіальними напрямками. Учасниками досягнення рівнів є студенти, викладачі,

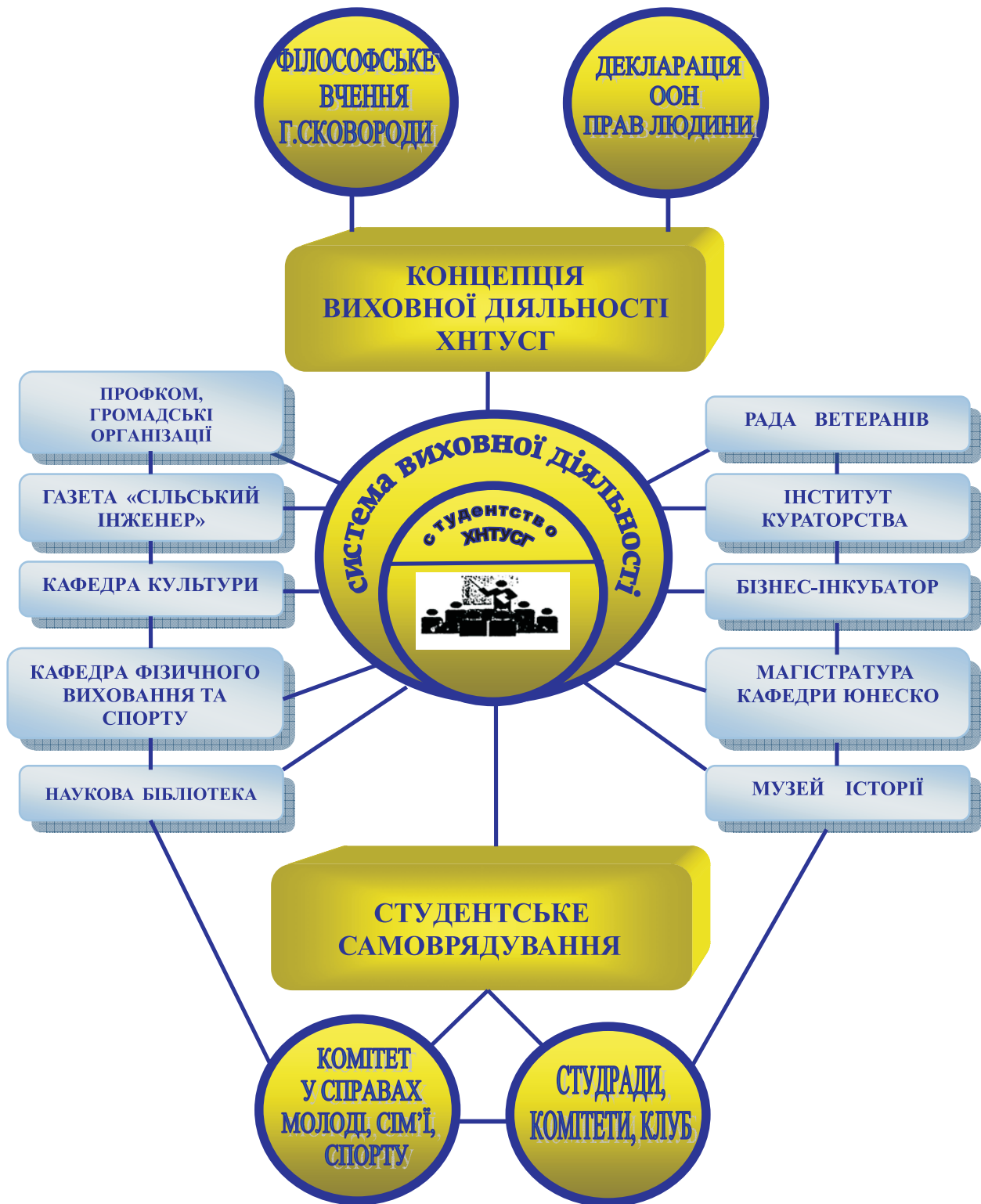

Рис. 9

кафедри, технікум, коледж, навчально-наукові інститути, науково-дослідний технологічний інститут, навчальний центр і в цілому університет. Це дає змогу ректорату завчасно визначати відповідність всіх учасників акредитаційним, рейтинговим, інноваційним рівням-вимогам і концентрувати зусилля на покращанні показників роботи (проводити самоаналіз, намічати відповідні заходи і т.п.).

В методологічно-ідеологічну основу Концепції виховної діяльності ХНТУСГ покладено філософське вчення Г.С. Сковороди, Декларацію ООН прав людини, а в центр уваги поставлено студентство, його вихованість, професіональність, патріотично-управлінська елітарність (рис. 9).

Створена в Харківському національному університеті сільського господарства ім. Петра Василенка інноваційна система сталого розвитку є комплексною за основними видами діяльності, базується на розроблених інтеграційній, програмній, технічній моделях з використанням теорії пізнання та відображення, реалізується завдяки структурованій організаційно-підготовчій роботі ректорату.

Інноваційна система сталого розвитку — філософія успішності університету, забезпечує йому провідне місце в рейтингу аграрних ВНЗ України, а його система менеджменту якості відповідає вимогам ISO 9001:2008, що підтверджується про-

веденою аудиторською перевіркою та одержаним відповідним Сертифікатом DQS GmbH.

Література

1. *Іщенко, Т.Д., Мазоренко, Д.І., Тищенко, Л.М., Гришин, І.Я.* Парадигми університетської інноваційної системи сталого розвитку // Наука і методика : зб. наук.-метод. праць. — К. : Аграрна освіта, 2011. — № 24. — С. 5–16.
2. *Мазоренко, Д.І., Тищенко, Л.М., Гришин, І.Я.* Інноваційна система сталого розвитку — філософія успішності університету // Новий Колегіум. — 2010. — №4–5. — С. 58–64.
3. *Мазоренко, Д.І., Тищенко, Л.М., Жила, В.І.* Удосконалення університетської освіти в контексті європейської інтеграції // Наука і методика : зб. наук.-метод. праць. — К. : Аграрна освіта, 2006. — Вип.6. — С. 18–24.
4. *Мазоренко, Д.І., Тищенко, Л.М., Гурський, П.В., Каліберда, Л.М.* Управління якістю освітніх послуг // Новий Колегіум. — 2010. — №4–5. — С. 65–71.
5. *Мазоренко, Д.І.* Методологічні аспекти модифікації освіти за знаковий історичний період університету // Новий колегіум. — 2005. — № 5. — С. 3–9.

25.06.2012